

amikor szembeállítja a középkort a humanizmus korával, a világtudat különbségén kívül az esztétikai érzés átalakulását is konstatálja, mely szerinte a következőben nyilvánul: a középkor gondolkozása személytelen, a humanista irodalomban pedig az én nyomul előtérbe, amott a logikai tartalom, itt a szép forma a fő; ott általános formák és gondolatok a hagyományos keretben, ott elfordulás a hazaitól és népiestől, ezért sok különösség és mesterkéeltség; végül a középkor csupa humor, a humanizmus korában ellenben csak élc és csipkedés mutatkozik. Hasonlóképp pontokba foglalja a nagy pedagógusok főtanait és érdemeit, valamint az egyes rendszerek fény- és árnyoldalait.

Tekintve a kitűzött célt, nem lehet a szerző szemére hányni, hogy a német, illetőleg a porosz szempontot hangsúlyozza, azaz a németországi nevelés elméletét és gyakorlatát ismerteti legbővebben, hiszen könyvét német tanárjelölteknek szánta. De azt már igenis lehet hibáztatni, hogy a nevelés elméletét Herbarttal lezárja és azontúl (az utolsó fejezetben) már inkább csak a nevelés és oktatás szervezeti változásait adja elő. Az utolsó pedagógiai alkotás, melyről említést tesz, a «Jubiläumsstiftung für Erziehung und Unterricht», melyet a német császár mint porosz király 1913 márc. 18-án szentesített. Az alapítvány célja: Berlinben egy középponti gyűjtő-, tudósító- és a nevelés- és tanításügy minden ágát irányító szervezet megteremtése.

A Rauschéhoz hasonló kompendium nálunk is elkelne, természetesen a *hazai vonatkozások* kellő érvényesítésével, mert a maga idejében hézagpótló érdemes Browning ma már nem elégíthet ki minden követelést. Egyéb kisebb neveléstörténeti kézikönyveink (pl. Kiss-Kolumbán, Erdődi—Guzsvenitz) nem lépnek fel azzal az igénnyel, hogy egyetemi hallgatók kezébe kerüljenek. Pedig felette kívánatos, hogy tanárjelöltjeink az általános neveléstörténelem mellett a hazai iskolázás és nevelői elmélkedés fejlődésének főbb mozzanatairól is tudomást szerezzenek. Nagy monografiáink (Békefi, Fináczy, Molnár stb.) egy ilyen összefoglaló munkácska számára már előkészítették az alapot.

Szelényi Ödön.

A. Matthias: Krieg und Schule. Leipzig. 1915. S. Hirzel. 8° 52. 1.

Ez az érdekes füzet teljesen a német, háborús sovinizmus szülötte. Sok helyen tanulságos, kivált ránk magyarokra. Gondolatmenete a következő: A háborúnál rosszabb a henye békekorszak. Az örök béke csak álom. Akinék hazája van, azt meg is kell védelmeznie. A háború az akarat fegyelmezője. Apáinktól öröklött hazánk földjét meg kell védelmeznünk, ha ellenség támadja. A háborúnak nagy a nevelő hatása. A régi görögök és rómaiak nevelésének legfonto-

sabb része volt az ifjúságnak a háborúra való előkészítése. Nietzsche is azt mondta egyszer: «A háború és a vitézség több nagy dolgot vitt véghez, mint az emberszeretet. A bátorság — s nem a részvét — mentette meg a szerencsétleneket.» A németek különösen az utolsó 100 év alatt tapasztalták a háború nevelő hatását. A francia forradalom a polgár jogait hangoztatta, de annak kötelességeire nem gondolt époly nyomatékkal. Minél jobban elpuhulnak az erkölcsök, annál inkább kell a népet katonai nevelésben részesíteni. Az iskolának e nehéz időkben legelső kötelessége, hogy az ifjúságnak a mai világháború igazi okait, az oroszok németgyűlöletét és hódító politikáját, az irigy angolokkal és a revansért égő franciákkal a német szorgalom, a német haza ellen való ellenséges hármasszövetségét a maga valójában feltárja. A hősöket tisztelet és hála övezze; nem kell a németek elé görög és római hősöket állítani követendő példának: itt vannak a német hősök, akiktől tanulhat az ifjúság kötelességtudást és hazafias erényeket. Az iskola nevelje a hazaszeretet kötelességét, de ennek nem szavakban, hanem tettekben kell nyilatkoznia. Nemcsak önérzetre, hanem önismeretre is van szükség. Ma minden áldozatra késznek kell lennünk! Ma az állam vezeti az állampolgároknak minden tettét, gondolatát és érzését. Az egyén ma teljesen háttérbe szorul. Az iskola tanítsa meg az ifjúságot a hozzáillő kötelességekre. Mint a császár az 1890-iki tanügyi konferencián megmondta, a történettánnak a jelen történetéből kell kiindulnia, s a német nyelv az egész tanítás központja legyen. A német ne utánozza a franciát, vagy az angolt. Az iskola legyen minden ízében német, mint a császár is mondta: «Ifjú németeket kell nevelnünk, nem ifjú görögöket vagy rómaiakat.» A mai iskolának tekintettel kell lennie, Németország világhatalmi állására is. A földrajz, mint politikai földrajz, a történettánnak szolgálatába álljon. Az ifjúság testi nevelésére fokozottabb gondot kell fordítani és pedig a szabadban való délutáni mozgásokkal. Az élet körülöttünk mindenütt küzdelmet mutat, erre a küzdelemre mindenkinek késznek kell lennie. Ezért állandó, rendszeres edzésre van szükség. Az iskola a békeszeretetre neveljen, de azért a férfias erő kifejtésre és a háborúra is előkészítsen.

Ágner Lajos.

Staatsbürgerliche Belehrungen in der Kriegszeit. Herausgeg. für Fach- und Fortbildungsschulen vom Kgl. Preussischen Gewerbeamt. Berlin, 1915, C. Heymann, 8° VIII + 282. l.

E hivatalos kiadvány világosan mutatja, hogy a németek nem érik meg óhajítások kifejezésével és elméleti megokolásával, hanem alaposan, erélyesen és idejében gondoskodnak is arról, hogy az ifjú-